

زندگانی معصومان

عليه السلام

امام علی

بخش اول

علامه محسن امین

ترجمه‌ی رضا ناظمیان

موسسه‌ی نشر پنجره

زندگانی معصومان (۲)

امام علی علیه السلام

علامه محسن امین

سرپرست گروه ترجمه: احمد برادری

ترجمه: رضا ناظمیان

ویراستار: علی میرحسین‌لو

طرح روی جلد: کاظم طلایی

زیر نظر شورای بررسی

چاپ اول: بهار ۹۱

شمارگان: ۲۰۰ جلد

حروفچینی: پنجره

لیتوگرافی: کارا

چاپ: چارگل

صحافی: دلشاد

حقوق چاپ و نشر محفوظ است

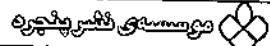
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۲۲-۱۹۵-۰

دفتر مرکزی: خیابان انقلاب، خیابان ابوحنیفه، کوچه‌ی رازی، شماره‌ی ۲۲

تلفن: ۸-۶۶۴۱۶۹۲۷ فکس: ۵۶۶۴۰۲۵۶۲ صندوق پستی: ۱۳۱۸۵/۴۱۷

فروشگاه: بزرگراه نواب، میدان پیرانک، روبه‌روی پارک هفت‌چنار

شهر کتاب هفت‌چنار ۵ تلفن: ۵۵۷۷۹۴۵۵

- سرشناسه : امین، محسن، ۱۸۶۵ - ۱۹۵۲ م.
- عنوان قراردادی : اعیان‌الشیعه - فارسی - برگزیده
- عنوان و نام پدیدآور : زندگانی معصومان: امام علی (ع) / محسن امین؛ ترجمه‌ی رضا ناظمیان.
- مشخصات نشر : تهران: پنجره، ۱۳۸۹.
- مشخصات ظاهری : ۴۲۴ ص.
- فروست : زندگانی معصومان
- شابک : بخش اول: ۹۷۸-۹۶۴-۲۲۲-۱۹۵-۰ بخش دوم: ۹۷۸-۹۶۴-۲۲۲-۱۹۶-۷
- وضعیت فهرست‌نویسی : فیا
- موضوع : علی بن ابی‌طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق.
- موضوع : شیعه -- سرگذشت‌نامه
- شناسه افزوده : ناظمیان، رضا، ۱۳۴۱ - ، مترجم
- شناسه افزوده : امین، محسن، ۱۸۶۵ - ۱۹۵۲ م. اعیان‌الشیعه
- رده‌بندی کنگره : ۱۳۸۹ ۶۰۴۲۱۲۲ الف ۸ الف / ۵۵ / ۹ BP
- رده‌بندی دیویی : ۲۹۷/۹۹۶
- شماره کتابشناسی ملی : ۲۰۷۷۴۴۰

فهرست

۷		مقدمه‌ی ناشر
۱۳		امام اول شیعیان
۱۵		پدر علی (ع)
۲۵		فرزندان علی (ع)
۲۸		ویژگی‌های جسمانی (ع)
۲۹		ویژگی‌های اخلاقی علی (ع)
۳۶		فضایل علی (ع)
۴۷		شرح تفصیلی فضایل امام
۸۴		قضاوت‌های امیرالمؤمنین
۹۲		دیگر فضایل علی (ع)
۱۵۵		دلایل امامت علی (ع)
۱۹۸		رشد و تربیت علی (ع)
۲۰۲		اسلام علی
۲۰۶		همراه همیشگی پیامبر
۲۰۸		وصیت پدرش به او هنگام مرگ
۲۱۴		هجرت به مدینه
۲۱۷		سال اول هجری
۲۱۹		پیمان برادری
۲۲۰		ازدواج علی (ع) با زهرا (س)
۲۲۷		زفاف فاطمه و علی

۲۳۳	سال دوم هجری
۲۳۵	علی در جنگ بدر
۲۴۸	سال سوم هجری / جنگ احد
۲۷۴	سال چهارم هجری / غزوه ی بنی نضیر
۲۷۸	سال پنجم هجری
۲۸۳	حضرت علی (ع) در جنگ خندق
۳۰۳	علی در غزوه ی بنی قریظه
۳۰۵	سال ششم هجری
۳۰۸	علی در ماجرای صلح حدیبیه
۳۱۲	سال هفتم هجری / علی در غزوه ی خیبر
۳۳۵	سال هشتم هجری / فتح مکه
۳۴۴	فرستادن علی (ع) به سوی یمن
۳۴۹	داوری ها و قضاوت های عجیب آن حضرت
۳۵۵	سال نهم هجری
۳۶۲	سریه ی علی بن ابی طالب در طیه
۳۶۸	اخبار علی (ع) در غزوه ی تبوک
۳۷۱	فرستادن سوره ی براءت
۳۷۴	سال دهم هجری
۳۸۲	اخبار علی (ع) در حجة الوداع
۳۸۸	حدیث غدیر
۳۹۵	سال یازدهم هجری
۳۹۶	وصیت ثقلین
۴۰۳	تقاضای دوات و کتف
۴۱۳	سه وصیتی که یکی از آن ها فراموش شد
۴۱۷	وصیت پیامبر (ص) به علی (ع)
۴۱۸	نزدیک ترین کس به پیامبر (ص) در هنگام مرگ
۴۱۹	نخستین کسی که بر پیامبر نماز گزارد

شیعیان همواره به پیامبر (ص) و امامان معصوم به عنوان الگو و اسوه نگریسته‌اند و این بزرگان را راهنمایان زندگی بهتر قرار داده‌اند. از همین روست که در جامعه‌ی امروز ایران، اقبال گسترده‌ای به کتاب‌های سیره و بیگیری اخلاق و اعمال معصومان (ع) دیده می‌شود.

اما متأسفانه این تقاضا، کم‌یا عرضی مناسبی رویه‌رو بوده و در مقابل، از سویی افکار و اندیشه‌های دین‌ستیزانه و حقیقت‌گریزانه در بخش‌هایی از جامعه رواج یافته و از سوی دیگر، متون و افکار متحجر، منحرف و تحریف‌شده نیز به میزان قابل توجهی از عمق و دقت انتقال ارزش‌ها و آموزه‌های صحیح اسلامی و شیعی به نسل جدید، کاسته است.

به همین خاطر، نیاز به متون مستند تاریخی که پیامبر و ائمه را بی‌پیرایه به ما معرفی کنند، واقعیت‌ها را از تحریفات جدا کنند و تاریخ را ابتدا نقد و سپس نقل کنند، نیازی انکارناپذیر است. نسل جوان تشنه‌ی چنین معارفی است که از چشمه‌ای پاک و نالوده سرازیر شده باشد و بی‌شک اگر چنین دانش پاکیزه‌ای ارائه شود، مخاطب خود را در میان گرد و خاک دین‌ستیزی‌ها و خرافه‌گرایی‌ها خواهد یافت.

در کتاب اعیان‌الشیعه، چنین نگاه پیراسته و مستند و روش علمی و منتقدانه‌ای را می‌توان دید. این کتاب، میراث جاودانه‌ی علامه سید محسن امین عاملی است.

علامه سید محسن امین عاملی، فرزند سید عبدالکریم، در سال ۱۲۸۴ هجری قمری (۱۲۴۶ هجری شمسی) در قریه‌ی شقراء، از توابع جبل عامل در جنوب لبنان، دیده به جهان گشود. نسب او به زید شهید فرزند امام زین‌العابدین (ع) می‌رسد. او پس از آموزش علوم مقدماتی مثل قرآن و نحو، در سال ۱۳۰۰ به شهر مسافرت کرد و مشغول تحصیل علم بیان و منطق شد. سید محسن امین در سال ۱۳۰۸ برای ادامه‌ی تحصیل رهسپار نجف اشرف شد و تحصیل

سطح و خارج را آغاز کرد. از جمله استادان این عالم برجسته در سطح و خارج می‌توان به پسرعمویش سید محمدحسین امین، سید جواد مرتضی، نجیب‌الدین فضل‌الله عاملی، پسرعموی دیگرش سید علی امین، سید احمد کربلایی، شیخ محمدباقر نجم‌آبادی، شیخ ملا فتح‌الله معروف به شیخ الشریعه‌ی اصفهانی، محمدکاظم خراسانی (صاحب کفایه)، شیخ آقا رضا همدانی (صاحب مصباح‌الغیبه) و شیخ محمد طه نجف اشاره کرد.

او پس از تحصیل در نجف، در شعبان سال ۱۳۱۹ به دمشق بازگشت. از جمله فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی او در دمشق، علاوه بر مجالس موعظه و تربیت شاگردان، می‌توان به مدرسه‌سازی با دعوت از افراد خیر اشاره کرد. علامه امین در زمانه‌ای که درس خواندن دختران قبیح و حرام دانسته می‌شد، دختران را به تحصیل تشویق می‌کرد و نیز معتقد به استفاده از وسایل آموزشی جدید بود. فعالیت‌های سید محسن امین با توجه به مرجعیتی که در آن زمان در جامعه‌ی مذهبی دمشق داشت، نقش قابل توجهی در ارتقای سطح فرهنگی جامعه‌ی آن روز، نقش بسزایی داشت.

در بحران‌های سیاسی آن دوران نیز علامه امین موقعیت ویژه‌ای داشت. او در مقابله با تحت‌الحمایه‌ی فرانسه بودن، نقش مؤثری داشت و در عین حال نسبت به غرب واقع‌گرا بود و امتیازات تمدن غرب را نفی نمی‌کرد. از سوی دیگر، در برابر تلاش‌های فرانسوی‌ها برای اختلاف‌افکنی بین شیعه و سنی نیز زیرکانه مقاومت می‌کرد، به طوری که نه تنها در برابر قانون موسوم به «طوایف قیمومیت» که موجب تفرقه شیعه و سنی می‌شد ایستاد، بلکه حتی وقتی آن‌ها «مجلس ملی شیعه» را تشکیل دادند و سید محسن امین را به عنوان رئیس آن مطرح کردند، حاضر به قبول این امر نشد و در برابر اعتراض برخی شیعیان که می‌گفتند این کار می‌تواند به تقویت شیعیان بینجامد، صراحتاً گفت: «آنان با جدا کردن مراکز رسمی سنی و شیعه می‌خواهند برای اسلام و مسلمانان حيله کنند. همه‌ی ما مسلمانیم و از حقوق و وظایف یکسانی برخورداریم.» او علاوه بر این پیشنهاد نماینده‌ی دولت فرانسه، حقوق و خانه و خودرو اعطایی فرانسوی‌ها را هم رد کرد و گفت: «روزی من با خداست و نمی‌خواهم روزی خور دولت فرانسه باشم.»

نقطه‌ی عطف زندگی علامه سید محسن امین، فتوای او در تحریم قه‌زنی و دیگر انواع عزاداری‌های غیر شرعی بود که در آن زمانه شیوع داشت. او با نگارش کتاب التنبیه لاعمال الشیبه که در آن قه‌زنی و پاره‌ای از شیوه‌های عزاداری عوام را غیر شرعی، حرام و شیطانی خوانده بود، خود را آماج توهین و حتی تکفیر از سوی متحجران و خرافه‌پرستان زمانه‌اش

قرار داد. این فتوا، علما و مراجع زمانه را نیز به طرز عجیبی دودسته کرد؛ به طوری که دو مرجع بزرگ ایرانیان در آن زمان، در موافقت و مخالفت با نظر علامه امین فتوا دادند: سید ابوالحسن اصفهانی از نظر او حمایت کرد و قمه‌زنی و حتی استفاده از زنجیر و طبل را حرام و غیر شرعی دانست، اما میرزای نائینی به شدت با این فتوا مخالفت کردند. گروه قابل توجهی از علمای آن زمان و پس از آن نیز از نظر مرحوم نائینی حمایت کردند. اما در سوریه و لبنان، فضا سازی‌های عوام به حدی شدید بود که سید محسن امین را در سالهای پایانی عمرش خانه نشین کرد. سالهایی که تألیف کتاب اعیان الشیعه، مهم‌ترین دغدغه‌ی او بود.

علامه امین عاملی یک بار هم به ایران سفر کرد؛ در سال ۱۳۵۳ هجری قمری و به قصد زیارت بارگاه امام رضا (ع) در این سفر، مردم ایران و به خصوص شهر قم استقبال شایان توجهی از او به عمل آوردند؛ تا جایی که گفته شده آیت‌الله العظمی حائری محل نماز خود را جهت اقامه‌ی جماعت به ایشان واگذار کرد.

او در سال ۱۳۷۱ هجری قمری (۱۲۹۱ هجری شمسی) در ۸۷ سالگی درگذشت و طبق وصیتش، به همراه وسایل نویسنده‌ی‌اش از جمله کاغذ و قلم و دوات، در زینبیه‌ی دمشق به خاک سپرده شد. پسرش سید حسن امین نقل کرده که در روزهای قبل از فوت که علامه امین در بستری بیماری بود، گروهی از دوستانش که در تدوین اعیان الشیعه با وی همکاری می‌کردند، به ملاقاتش آمدند. او شروع به گریه‌ی کرد و وقتی به تصور این‌که او از هراس مرگ می‌گرید، خواستند دل‌داری‌اش دهند، او گفت: گریه‌ی من به خاطر پایان نیافتن کتاب اعیان الشیعه است، نه به خاطر رفتن از دنیا.

تعداد تألیفات علامه سید محسن امین را بیش از ۵۷ جلد ذکر کرده‌اند که در زمینه‌های مختلف اعتقادی، تاریخی، روایی، اصول، صرف و نحو، منطق، و نیز برخی ردیه‌ها و سفرنامه‌ها نگاشته شده‌اند. از جمله کتاب‌های این عالم برجسته‌ی شیعی می‌توان به تاریخ جبل عامل، شرح ایساغوجی در منطق، الدر المنظم فی علم الأصول، حاشیه بر عروة الوثقی، معادن الجواهر، المنیف فی علم التصریف و الأمالی اشاره کرد.

اما میراث جاودانه‌ی علامه امین، کتاب گران‌قدر اعیان الشیعه است که دایرة‌المعارف جامعی از احوالات رجال شیعه و شرح عقاید تشیع در اصول و فروع است. سید محسن امین، به رسم مؤلفان رجال، شرح حال خود را نیز در اعیان الشیعه آورده و در آن‌جا اشاره کرده که بیش از پنجاه سال از عمر خود را برای گردآوری و تألیف این کتاب صرف کرده است.

سید محسن امین قصد داشته که این کتاب را که به زبان عربی است، در ۱۰۰ جلد پانصد تا هشتصد صفحه‌ای گردآوری و منتشر کند، اما عمرش به طبع و نشر بیش از ۳۳ مجلد قد نداد. پس از فوت او، فرزند سید حسن امین یادداشت‌های پدر را گردآوری کرد و بار دیگر اعیان‌الشیعه را در ۱۰ مجلد قطع بزرگ حاوی ۵۲ جلد در سال ۱۴۰۳ هجری قمری بیروت به دست انتشار سپرد. سه سال بعد از آن هم، انتشارات دارالتعارف بیروت اعیان‌الشیعه را با افزودن مستدرکات و همچنین تکمله‌ای حاوی مقالات و اشعار برخی عالمان و ادیبان عرب، در ۱۱ مجلد حاوی ۵۵ جلد منتشر کرد.

جلد اول اعیان‌الشیعه، به مقدمه‌ی آن اختصاص یافته؛ در جلدهای دوم، سوم و چهارم به شرح حال و روزگار پیامبر (ص) و دیگر معصومان (ع) پرداخته شده و از جلد پنجم به بعد نیز به معرفی و شرح حال شخصیت‌های بزرگ شیعه اختصاص یافته است که تعداد آن‌ها به حدود ۱۲۰۰۰ تن می‌رسد. اسامی آن‌ها به ترتیب حروف الفبا فهرست شده و در میان آن‌ها بسیاری از صحابه، تابعین، علما و راویان حدیث، قاریان و مفسران قرآن، حکیمان و متکلمان و منطقیون و ریاضی‌دانان و متجملان و پزشکان و دانشمندان علوم مختلف و حتی پادشاهان و امیران، اعم از زن و مرد، دیده می‌شوند.

مجموعه‌ای که در پیش رو دارید، ترجمه‌ی بخش‌های مربوط به زندگانی چهارده معصوم علیهم‌السلام از کتاب اعیان‌الشیعه است که با عنوان «زندگانی معصومان» در شش جلد منتشر می‌شود. جلد اول این مجموعه به زندگانی پیامبر اکرم (ص) اختصاص دارد، جلدهای دوم و سوم به زندگانی امام علی (ع)، جلد چهارم به زندگانی حضرت زهرا (س) و دومین تا چهارمین امام شیعیان اختصاص دارد، در جلد پنجم زندگانی امامان پنجم تا یازدهم آورده شده و جلد ششم نیز به زندگانی و مطالب مربوط به امام مهدی (عج) اختصاص دارد.

از جمله مزیت‌های این کتاب، می‌توان به مستند و قابل دفاع بودن تک تک مطالب و جزئیات مندرج در آن اشاره کرد. نویسنده، جز در مواردی که مورد اتفاق همه‌ی تاریخ‌نگاران است، در تمام مواردی که ذکر می‌کند، به ذکر منبع و حتی در صورت لزوم راویان آن می‌پردازد و به علاوه، در موارد متعددی در این کتاب، به بحث و بررسی انتقادی روایات موجود از یک رویداد تاریخی پرداخته است تا حقیقت را از لایه‌لای روایت‌های مختلف، کشف کند. دقت علمی نویسنده به حدی است که اجازه‌ی تداخل نظرات خود با نقل‌های دیگران را نیز نمی‌دهد و تمام دیدگاه‌های شخصی او، با قید این‌که این نظر نگارنده و مؤلف کتاب است، از روایت‌ها و نقل‌های دیگران تفکیک می‌شود.

علامه محسن امین اگرچه شیعه است، اما در این کتاب تنها به منابع شیعی ارجاع نداده، بلکه شاید در موضوعاتی که مورد بحث شیعه و سنی واقع شده، کتاب خود را بیشتر به منابع اهل سنت مستند کرده است تا به عنوان مثال وقتی از فضایل امامان سخن به میان می‌آورد، به نظر نرسد که او در حال غلو است یا از روی علاقه‌اش به اهل بیت، چیزی را بر حقیقت می‌افزاید. از این رو، آنچه را او در معرفی معصومان (ع) مطرح کرده است، می‌توان فراتر از اختلافات شیعه و سنی دید و به عنوان اشتراکات مذاهب اسلامی پذیرفت.

ترجمه‌ی حاضر هم‌چنین این مزیت را دارد که در آن تلاش شده از نثر متداول روز استفاده شود و در فصل‌بندی‌ها و نیز انتقال مطالب، اثر علامه امین به سیاق امروزی نزدیک شود. شایسته است که از مترجمان محترم این مجموعه، آقایان چراغی، ناظمیان، مرتضوی و گرگان بیک، و جناب آقای احمد برادری که سرپرستی گروه ترجمه را برعهده داشتند، و هم‌چنین آقای علی پیرحسین‌لو که ویراستاری این مجموعه را عهده‌دار شدند، تشکر شود.

مؤسسه‌ی نشر پنجره

ششم اردیبهشت ۱۳۹۱

مطابق با سوم جمادی‌الآخر ۱۴۳۳

شهادت حضرت فاطمه زهرا (س)